

ODD FELLOW - LOGEN

N:o 4 JOHN ERICSSON

100 ÅR

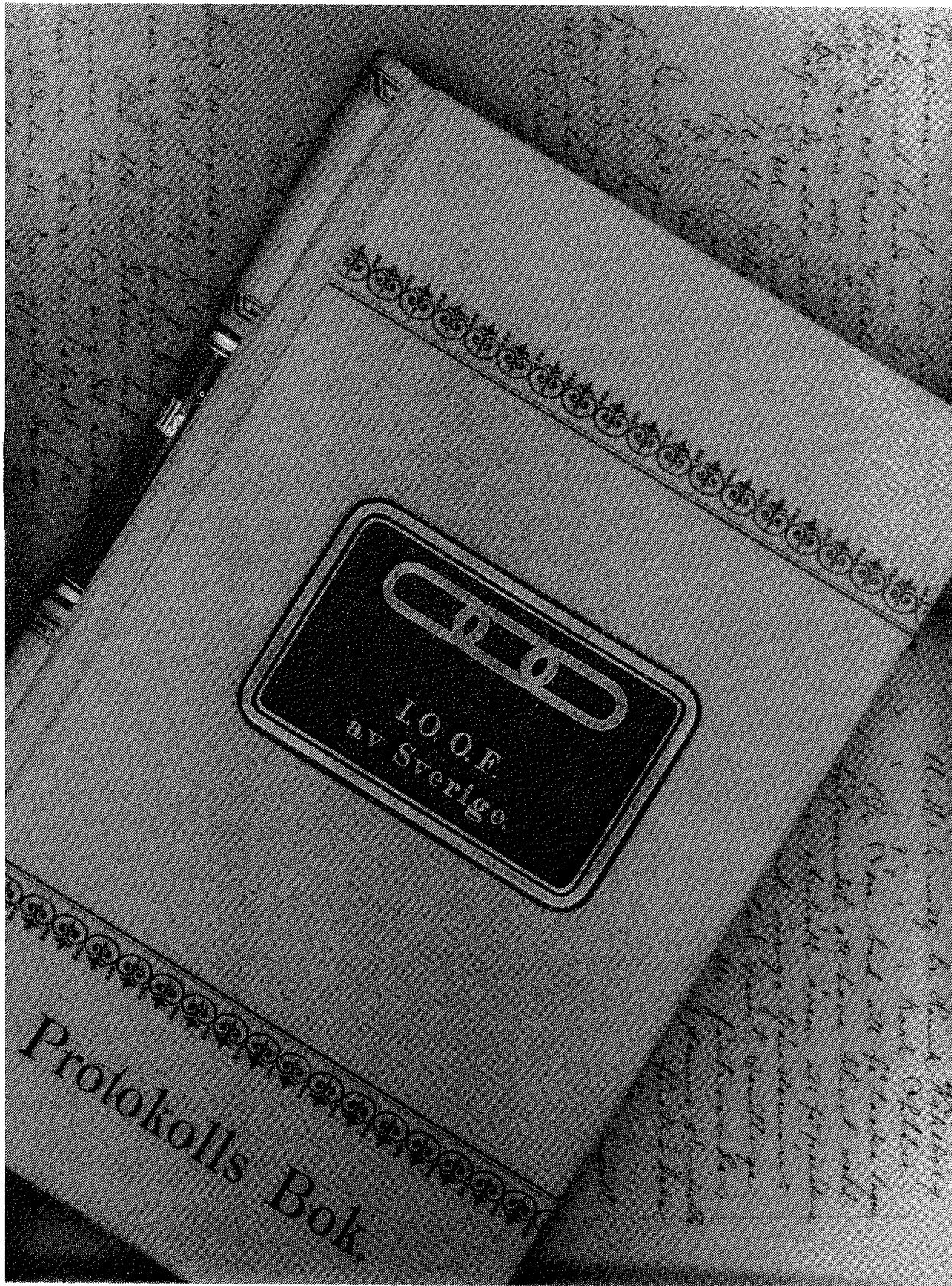
1892 - 1992

Inledning

I föreliggande lilla skrift har vi samlat några axplock ur Logen Nr 4 John Ericssons historia och verksamhet under de 100 åren. Visst är det mycket som hänt och visst finns det mycket som borde vara värt att spara åt eftervärlden och visst är det oerhört fascinerande att studera och forska i arkiv, protokoll och gamla handlingar men som så ofta sätter tidsfaktorn gränser för vad som kan göras. Och *vad*, av allt som timat under de 100 åren skall i så fall tas med i en sammanställning av Logelivet.

Logens arkiv är något, som vi alla i Logen kan skatta oss lyckliga över att äga, i det vi har alla protokoll kvar sedan äldsta tider - även då Logen ännu var en Klubb. De vackert inbundna protokollsböckerna är en glädje att hantera och läsa. I denna mäktiga samling av handskrivna protokoll, som är oerhört väl-skrivna och detaljrika vad gäller sammankomsterna, finns mycket av Logehistorien bevarad. Vi har orsak att rikta ett stort och varmt tack till alla PS genom tiderna för denna utomordentliga skatt.

Det är inte många Bröder förunnat att komma i kontakt med denna värdefulla skatt som våra protokollsböcker utgör. Ett fotografi ger naturligtvis inte verkligheten rättvisa men ändå - ett fotografi är ändå bättre än ingenting alls. Så var så goda - på nästa uppslag finns i bild ett collage med en uppslagen protokollsbok med det handskrivna protokollet och en framsida av en annan protokollsbok - ett fotografi framställt genom br Lars Åke Carlsons försorg.

Protokolls Bok

Förutom protokollen finns också övriga handlingar bevarade såsom Drätselnämndens, SkM:s och FS:s räkenskapsböcker med dess verifikationer och sedan alla kommittéernas protokoll och yrkanden. Det finns anledning att också i detta sammanhang att buga och överlämna en blomma till alla de Logebröder, som under de gångna åren varit framsynta och hållit sig framme då det gällt tilldelning av förvaringsskåp och utrymmen i Ordenshuset för denna vårt skatt - en nog så väsentlig sak.

Det är som sagt lätt att förlora sig i gamla tider med allt detta materiel till hands. Idéer föds till beskrivningar och redogörelser för olika händelser i Logens historia, men det blir gärna då i form av djupdykningar. Det kanske är en fördel att denna lilla skrift endast presenterar vår Logehistoria med axplock som stimuli för de Bröder, som på egen hand i vårt arkiv vill fördjupa sig i valda delar av vår historia.

De källor som använts som underlag för denna lilla jubileumsskrift är - förutom Logens arkiv - böckerna:

Odd Fellow-Orden av Ernst Höjer och Ivar Dahlgren
Odd Fellow-Orden 1819-1919 av Karl Enghoff
Logens jubileumsskrift 1917 av Gustaf Björkroth
Logens Jubileumsmatrikel 1942 av Magnus Bergholtz
Odd Fellows i Sverige. Jubileumsverk 1895-1945 samt
Logens historiesammanställning 1892-1982 av Eric Scharping

Väl mött till vår lilla jubileumssammanställning

för Logen nr 4 John Ericsson

Claes Andréason
 ÖM

Bengt Dahl
 UM

Logens Övermästare under 100 år

Vår Loge kan skatta sig lycklig över att under årens lopp haft många kunniga och driftiga övermästare vilka såväl inom Logearbetet som inom andra Odd Fellow-institutioner - Storloge, Läger, Övermästarföreningar, GFU (det gemensamma förvaltningsutskottet) - lagt ner mycket arbete och intensivt verkat för vår Orden.

56 olika Bröder har till dags dato tjänstgjort som Övermästare, men då några tjänstgjort under olika perioder kan vi räkna 65 *Övermästarterminer*. Övermästarperiodernas längd har under åren varierat. I de äldsta tiderna var en Övermästarperiod ett halvår, men med sammanträden varje vecka var en sådan period nog så arbetssam. I den allra första början skedde även mycket av introduktionsarbete för Logen, Orden och Storlogen varför det kunde bli skifte på Övermästarstolen många gånger under ett år. Det är först från 1940-talet vi har de nuvarande tvåårsperioderna för Övermästaruppdragen med installation i början av de jämna åren.

För "*kalenderbitare*" skall vi inte "undanhålla" sammanställningen av våra Övermästare under de 100 åren.

Övermästarna under de 100 åren

Anders Krook	1892	Bertil Svanberg	1927-1929
Carl Pihl	1893	Nils Brusén	1929-1930
Wilhelm Laurentz	1893	Edvard Steiner	1930-1932
Fredrik Geijer	1894	Ernst Auby	1932-1934
Arthur Ewerlöf	1894-1895	Carl Södermark	1934-1936
Wilhelm Laurentz	1895	Ivar Durling	1936-1938
Fredrik Geijer	1895	Tor Irstam	1938-1940
Axel Eriksson	1895	Axel Wikner	1940-1943
Ernst Cervin	1895-1896	John Ericson	1944-1945
Per Johansson	1896-1897	Ragnar Ulvönäs	1946-1947
Nils Burman	1897-1898	Tore Norrby	1948-1949
Rolf Hedberg	1898-1899	Eric Lindström	1950-1951
Anton Danielsson	1899-1900	Albert Nyström	1952-1953
Oscar Strindberg	1900-1901	Ragnar Ulvönäs	1954-1955
Axel Eliasson	1901-1902	Nils Möller	1956-1957
Kurt Möller	1902-1903	Birger Nordström	1958-1959
Rolf Hedberg	1903-1904	Carl Björck	1960-1961
Carl Lindgren	1904-1905	Wigert Lloyd	1962-1967
Ivar Hallstedt	1905-1906	Cyrus Holmström	1967-1969
Gustaf Björkroth	1906-1908	Sixten Fark	1969
Reinhold Nyberg	1908-1910	Bernt Rehn	1970-1971
Hjalmar Lewin	1910-1912	Bengt Dahl	1972-1973
Reinhold Nyberg	1912-1913	Ingemar Andersson	1974-1975
Axel Mellersten	1913-1914	Eric Scharping	1976-1977
Hjalmar Lewin	1914-1915	Sven Hjerstrand	1978-1979
Axel Mellersten	1915-1916	Lennart Farlander	1980-1981
Knut Öhlin	1916-1917	Olof Törnkvist	1982-1983
Gustaf Björkroth	1917-1918	Lars Åke Carlson	1984-1985
Josef Lund	1918-1919	Allan Fridolfsson	1986-1987
Carl Boström	1919-1921	Rune Olovsson	1988-1989
Vilhelm Hedborg	1921-1922	Kenneth Nordström	1990
Hjalmar Ahlin	1922-1926	Claes Andréason	1991-
Ivar Durling	1926-1927		

Vår Ordens bakgrund

Härmed följer en kort sammanställning av den beskrivning som finns om vår Ordens bakgrund i jubileumsskriften inför Ordens 100 års jubileum år 1919 och som sammanställts av Karl Enghoff på uppdrag av den svenska Storlogen.

I alla tider och bland alla folk har det funnits ett naturligt intresse för att skapa sammanslutningar av olika anledningar. Vi kan i historien finna föreningar av ett eller annat slag för medlemmarnas ömsedidiga bistånd eller för att sträva mot ett gemensamt mål. Det föreningsväsen, som sålunda uppstått, har å ena sidan varit en produkt av rådande kulturförhållanden men å andra sidan i sin verksamhet haft till uppgift att befrämja kulturutvecklingen genom att arbeta för materiellt eller ideellt mål. Vi vet att sådant föreningsväsen fanns i den forna österländska folkkulturen och vi återfinner den i den antika kulturen. Vi vet också att det under medeltiden rikt utvecklade gilles- och skråväsendet ytterst hade sin rot i medlemmarnas behov av samhörighet, samverkan och ömsesidig hjälp.

"Då staten ofta stod maktlös gentemot själfsvåld och tygellöshet och ej kunde lämna den enskilda skydd emot de stores öfvermod, hänvisades människorna alltför ofta till den egna kraften och slöto sig samman för ömsesidig och inbördes hjälp".

Denna grundtanke framträder i de s k "skyddsgillena" och i bildandet av gillen för vissa yrken och näringar i hantverks-

skrán och köpmansgillen. Utan undantag var det *gillet* självt, som avgjorde om en person skulle vinna inträde eller ej. Verksamheten och det bistånd medlemmarna skulle ge varandra, var noga reglerade i stadgarna. Var en medlem sjuk måste de andra vaka över honom, dog en medlem beledsagades hans stoft till graven, förlorade en medlem sin förmögenhet eller blev han oförmögen till arbete, måste de övriga ge honom hjälp och understöd.

"Vi befalla eder att besöka de sjuka, begrava de döda, hjälpa de nödställda och uppfostra de föräldralösa".

Gillesväsendet tycks i första hand ha utvecklats i England. Landet har under historiens gång varit utsatt för främmande folks invandring och därmed följande förtryck. Man finner spår av detta i gamla lagar från 700-talet. För de förtryckta blev detta föreningsväsende, under de rådande sociala förhållandena, det enda sättet att göra livet drägligare och det enda värdet mot de besuttna och privilegierade ståndens hejdlösa övergrepp. I gamla urkunder kan man således följa, hur det i det brittiska öriket uppstod talrika *korporationer, gillen och skrán*. Antalet sammanslutningar ökade märkbart under 1400-talet då pesten gjorde sitt härjningståg genom landet. Detta gav också sammanslutningarna en allvarigare inriktning i livsåskådningsfrågor.

De styrande fick sin uppmärksamhet riktad mot denna sociala företeelse. I november 1388 utkom i England en kunglig förordning som stadgade att alla *gillen, föreningar och fromma brödraskap* skulle inkomma med en sammanställning av statuter, privilegier, förmögenhet och ekonomisk ställning. Drygt 500 sådana redogörelser inkom och dessa berättelser, i allmänhet författade på latin, förvaras än i dag i det engelska statsarkivet.

Hur olika dessa redogörelser än är, så finns det ett klart gemensamt drag för dem alla; höjandet av yrkesskickligheten, en gemensam strävan att utveckla seder och renodla uppförandet samt

at verka för medlemmarnas "**förbrödning**" - medlemmarna kallades också "**Bröder**" i redogörelserna.

"...arbetar vi med renhet i sinnet och karaktären, blir varje god gärning till välsignelse, även om den synes ringa ..."

Av detta må framgå, att vår ODD FELLOW-ORDEN ingalunda är en unik företeelse i människosläktets historia. Men å andra sidan är vår ORDEN till sitt innersta väsen, ett uttryck för en idé, som är årsbarn med den mänskliga kulturen och präglad av tuse-nårig tradition och mänsklig utveckling samlad i vårt *oskrivna verk* - ett levnadssätt viktigt att vårda, bevara och traditionsenligt föra vidare.

Man kan inte påvisa att vår Orden skulle vara en omedelbar fortsättning på någon speciell föregångare i svunnen tid och ej heller kan man påvisa att vår Orden utvecklats ur någon speciell föregångare till en självständig organisation. Man vet således ingenting med visshet om ODD FELLOW-ORDENS uppkomst. Denna är höjd i dunkel, som historiens ljus ej förmått helt skingra eller ens att tränga igenom. Den saknar dock inte, som framgår av ovan sagda, föregångare i svunnen tid vars ideal vi återfinner i vårt *Logearbete* och vår *Klubbverksamhet*.

Namnet Odd Fellow

Det är många som forskat om hur namnet Odd Fellow uppkommit och om vad det betyder. En av dessa, dr Andraeas, anser att vår Orden bildades av ej utlärdade arbetare, vilka således ej kunde erhålla medlemskap i de gillen och hantverksskrån som uppstod under medeltiden.

Det engelska ordet "*fellow*" betyder i första hand kamrat eller medbroder och ordet "*odd*" har bl a även betydelsen "*övertalig*" -

"icke medräknad". Sammansättningen *"icke medräknad kamrat"* skulle då passa in på sådana som stod utanför skrå- och gilleväsendet.

En annan forskare, Elvin J. Curry, anger en annan tolkning, i det han anför att medlemmarna bildade *"fostbrödralag"*, grundat och strärkt genom ed och högtidligt löfte - *"ad and wed fellow"*. Detta gammalengelska ord *"ad"*, som i nyare engelska skrivs *"oath"*, uttalas *"odd"*. Om man då, för korthets skull, i stället för *"ad and wed fellow"* säger *"ad fellow"* med uttalet *"odd fellow"* så skulle ordhärledningen bli klar och innebörden således *"edsbroder"* eller *"edskamrat"*.

Båda dessa tolkningar kan väl vara gångbara för oss, som är invigda Bröder.

Den engelska grenen av vår Orden

Verkliga spår av vår Orden finns i ett offentligt museum i Hardwich i Skottland. Där förvaras ett Fribrev för ett Odd Fellow-sällskap. Fribrevet är daterat den 7 maj 1643. I detta uppges att Orden bildades mer än hundra år tidigare, nämligen den 5 februari 1537.

Odd Fellow omtalas, så vitt man vet, för första gången i den engelska litteraturen av skrikftställaren Daniel Defoé, mera känd som författare till boken om Robinson Cruse. I början av 1730-talet kunde man läsa i en artikel i *"The Gentlemans Magazine"* att: *"Odd Fellow-logen var ett ställe, där man kunde tillbringa en trevlig och angenäm afton"*. Det finns vidare en hel del belägg för att Odd Fellow-verksamheter förekom regelbundet under större delen av 1700-talet.

I slutet av århundradet, i samband med den franska revolutionen, blev emellertid också Odd Fellow-verksamheter förbjudna, liksom liknande Ordenssällskaps verksamheter. De styrande ansåg, att hemliga sällskap och slutna föreningar syntes *"arbeta för idéer som var närbesläktade med franska revolutionens och därmed farliga för staten och det bestående samhället"*.

I början av 1800-talet inträdde ett nytt skede, ett återuppvaknande men också en omdaningens tid. Stora Loger utvecklades och förändringar drevs åt olika håll. Därmed förekom också en viss konkurrens mellan olika loger om överhögheten. En kantring mot ekonomisk inriktning - *försäkringsverksamhet* - före inriktningen mot att verka för *"högre ideal"* blev också ett kännetecken för den engelska grenen av Odd Fellow-verksamheten. Detta ledde i början av 1900-talet, då man i England införde en obligatorisk försäkring och att därvid "Odd Fellow-försäkringen" inordnades i lagen, till att den engelska grenen av Orden - Manchester Unity - upphörde att vara en oberoende Odd Fellow-Orden".

I alla händelser och trots denna utveckling anser den amerikanska grenen av Odd Fellow-Orden - som vi skall se - att Manchester Unity är dess ursprung och Moderloge.

Den amerikanska grenen av Odd Fellow

Under det sista året av förra seklets andra decennium - år 1819 - framträder en man, som genom sin verksamhet skulle få utomordentlig betydelse för Odd Fellow-skapet. Denne man var engelsmannen Thomas Wildey. Beundrande och tacksamma lärjungar och efterföljare har därför också pietetsfullt, i tal och skrift, hedrat honom som *"Fader"* Wildey.

Thomas Wildey var född den 15 januari 1782 i London och utvandrade vid 35 års ålder till Baltimore i Amerika. Han hade i unga år ingått i *Logen nr 17 i London City* och han hann med att 1807 grundlägga ytterligare en Loge i London - *Logen nr 38 Morgonstjärnan* - innan han emigrerade. När Thomas Wildey kom till Amerika hade i sig dyningarna efter frihetskriget lagt sig men öppna sår fanns från 1812 års krig mellan England och Förenta Staterna. Handel och många andra näringsgrenar låg nere eller förde ett tynande liv och i krigets spår hade smittsamma sjukdomar spritt sig. Gula febern härjade i Baltimore då Thomas Wildey anlände och engelsmän möttes med misstro. En ovänlig stämning mot främlingar, en hård nöd med lidande och elände fick Thomas Wildey att inse att här fanns ett vidsträckt fält för organiserad verksamhet i *broderkärlekens anda*.

Med stor entusiasm och mycken viljestyrka kunde så kunde den första Odd Fellow-logen i Amerika grundläggas den 26 april 1819 och den fick namnet *Washington Lodge nr 1*. Det hade i sig funnits motsvarande Odd Fellow-föreningar i Amerika tidigare men de var föga livaktiga och dog ut efter kort tids verksamhet.

Den 26 april 1819 betraktas numera som vår Odd Fellow Ordens "födelsedag" enligt beslut från 1858 och 1867 bestämdes vidare att denna dag årligen skall högtidlighållas.

I ett fribrev från Hertigen av York och stadfäst av Manchester Unity den 1 februari 1820 bemyndigades så Washington Lodge nr 1 att i Amerika vara den instans som utfärdade fribrev för nya Loger. Härur bildades sedan *Marylands och Förenta Staternas Storloge* den 22 februari 1822.

Det blev i Odd Fellow-Ordens upptakt en viss "turbulens", med något olika viljeinriktningar från de Loger som fanns i Amerika i början av 1820-talet. Så småningom enades man dock och den 22 november 1824 bildades *Förenta Staternas Storloge*, dvs den institution som 1879 bytte namn till *Suveräna Storlogen*.

En ny institution inom Odd Fellow framträder också under början av 1820-talet, nämligen *Lägerinstitutionen*. Dess ursprung är lika dunkel som själva Ordens. Man vet inte riktigt när eller var den först uppkommit. Såväl Odd Fellow-Orden i sin helhet som Lägret har det gemensamt, att ingendera framstod en gång fix och färdig fullt utbildad, utan utvecklingen har gått succesivt, länk har fogats till länk, tills kedjan fick sitt nuvarande utseende. Det var inte meningen att Lägerinstitutionen skulle bilda en från Loggen avskild insitution. Den "*Gyllene Regelns Grad*" fanns med redan från Ordens begynnelse och betecknades då som den 4:e Logegraden. Det speciella med den var, att den endast tilldelades Ordens ledande män. Det dröjde i princip fram till 1874 innan frågan blev helt löst och Lägerinstitutionen fick sin nuvarande form.

Även *Rebecka-logerna* har ett gammalt förflutet. Redan vid Förenta Staternas Storlogemöte 1850 diskuterades frågan om en *särskild grad* för hustrur till Ordensmedlemmar. Till och från var frågan aktuell under senare delen av 1800-talet och först 1894 togs steget fullt ut och rätten att söka medlemskap i Odd Fellow-Orden tillerkändes alla kvinnor, oavsett släktskap.

Odd Fellow till Europa

En "tysk" Odd Fellow-loge bildades - om man så vill säga - redan 1828 i Philadelphia i Amerika - tysk så till vida att endast det tyska språket kom till användning inom densamma. Initiativet till att införa Odd Fellow Orden i Tyskland togs av tyska afärsmän i "förskingringen" i Amerika 1869. Man påverkade den Amerikanska Storlogen att uttala en önskan om att inrätta Odd Fellow-loger i Tyskland. Det blev emellertid en amerikan - John Morse - som fick Storlogens uppdrag att på ort och ställe sprida

Odd Fellow Ordens läror och den 1 december 1870 bildades den första *Logen Wurthemberg-Loge nr 1* i Stuttgart. 1871 bildades ytterligare 3 Loger samt det första Lägret och den 19 september 1872 bildades *Tyska Rikets Storloge*. Verksamheten spreds snabbt och i slutet av 1878 fanns jämnt 50 Loger i Tyskland.

John Morse hann också med - innan han återvände till USA - att introducera Odd Fellow Orden i Schweiz i det han instituerade den första schweiziska logen - *Helvetialogen nr 1* den 19 juni 1871. Utvecklingen i Schweiz blev trögare än i Tyskland och då *Republiken Schweiz' Storloge* konstituerades den 22 april 1874 fanns endast 3 Loger konstituerade.

Odd Fellow Orden infördes i Danmark utan direkt missioneringsarbete från Tyskland. Enligt danska källskrifter var det handlarer Julius Meyer som var den egentliga initiativtagaren. Han återvände 1876, 29 år gammal efter 11 års vistelse i Amerika, där han - under denna jämförelsevis korta tid - hunnit med mycket. Han hade bl a varit medlem av fyra olika Odd Fellow-loger. Återkommen till Köpenhamn beslöt han - tillsammans med en gammal vän och Ordensbroder Karl Fratz, även han hemkommen från Amerika - att försöka få tillstånd en Odd Fellow-loge i den danska huvudstaden.

Den 29 juni 1878 instituerades den första danska Logen av den tyske Storsiren och dagen därpå invigdes de förhyrda lokalerna. Samtidigt beslutades att den 30 juni 1878 skulle betraktas som stiftelsedag för *Danmark Loge nr 1*. Den 24 april 1884 instituerades så *Storlogen för konungariket Danmark* och det fanns då omkring 1200 Odd Fellows i Danmark.

Odd Fellow-Orden till Sverige

Den geografiska närheten mellan Skåne och Danmark gjorde naturligtvis att Danmark blev den förmedlande länken av Odd Fellow Orden till Sverige. Intresserade Malmöbor stod i kontakt med Odd Fellows i Köpenhamn. Det blev också två danska affärsmän - som ofta hade vägarna över Sundet - som tog initiativet till att skapa den första Odd Fellow-logen i Sverige.

Den 29 oktober 1884 är stiftelsedag för *Scania-logen nr 1* av Sverige och den 4 november 1887 instituerades den andra logen - *Logen nr 2 Veritas* i Trelleborg. Båda dessa Loger stod under den danska jurisdiktionen och lydde under den danska Storlogen. Just detta förhållande föranledde bildandet av en tredje Odd Fellow-loge, vars mål från första stunden var att kunna inrätta en Storloge i Sverige. Den 1 augusti 1888 instituerades *Logen nr 3 Amicitia* i Malmö. Förhållandena i Malmö blev under en tid speciella så tillvida att där fanns två Loger under var sin jurisdiktion - Logen nr 1 Scania under den danska Storlogen och nr 3 Amicitia under den Suveräna Storlogen i Amerika.

En av de ledande krafterna inom Amicitia - Emil A. Gyllenberg - utnämndes den 21 september 1891 av Suveräna Storlogen till Distriksdeputerad Storsire av Sverige och kunde så ta initiativet till bildandet av en lägerinstitution som ett nyttigt föreningsband Logerna emellan. Den 12 oktober 1891 kunde därmed Lägret nr 1 Suecia institueras och det underställdes direkt den Suveräna Storlogen.

Ur Logen nr 3 Amicitia bildades så 20 juli 1892 *Logen nr 4 John Ericsson*, den 4 november 1893 *Logen nr 5 Concordia* i Eslöv och den 18 november *Logen nr 8 Linnéa* i Ystad. Dessförinnan hade - ur Logen nr 4 John Ericsson - bildats den 27 mars 1894 *Logen nr*

6 Holmia i Stockholm och den 27 oktober 1894 *Logen nr 7 Westmania i Västerås*. Förhandlingar fördes nu om att inrätta en Storloge i Sverige.

Den 8 juli 1895 instituerades *Storlogen för konungariket Sverige* i Stockholm och den första Storsiren (då kallad *Stormästare*) blev Wilhelm Laurentz - då tillhörande *Logen nr 4 John Ericsson*. I presidiet i övrigt blev det en kraftig representation av "John Ericsson-bröder". Inte mindre än fem av våra medlemmar ingick bland de tio ledande ämbetsmännen.

Wilhelm Laurentz, vars befattning 1897 ändrades till *Storsire*, kvarstod i detta ämbete intill sin död den 23 september 1924. Det finns 95 fribrev för Läger och Loger tillkomna under hans tid.

Vår Loges "födelse"

Här följer en sammanställning av bakgrunden till vår Loge bl a hämtad ur Jubileumsverket - Odd Fellows i Sverige - 1895-1945.

Logen nr 4 John Ericssons tillblivelse och därmed Odd Fellow-Ordens introduktion i kungliga huvudstaden kan härledas till den 4 april 1891. Denna dag samlades nämligen på hotell Germania i Stockholm - på inbjudan av Odd Fellow-brodern, sedemera ÖM i Logen nr 3 Amicitia i Malmö, Sigfrid Herrström - några Odd Fellow-bröder och några för Ordensverksamheten intresserade personer för att dryfta möjligheten om att bilda en Odd Fellow-klubb i Stockholm.

John Ericsson som Odd Fellow-klubb

Detta första sammanträde följdes av ytterligare ett, till vilket Ivar Rönnbäck stod som inbjudare och under vilket Anders Krook ledde förhandlingarna. Här beslöts att bilda en Odd Fellow-klubb och att den skulle bära namnet "John Ericsson". Efter ytterligare förberedelser kunde så Odd Fellow-klubben John Ericsson konstitueras vid ett sammanträde på Café Anglais den 10 juli 1891.

Efter konstitueringen startade en febril verksamhet inom framför allt tre områden; att skaffa fler medlemmar, att förbereda övergången från Odd Fellow-klubb till Odd Fellow-loge samt att finna en lämplig lokal för verksamheten.

I princip har vi speciellt åtta mäns intresserade och intensiva arbete att tacka för Logen nr 4 John Ericssons tillblivelse och dessa åtta herrar - Tönnes Algren, Arthur Ewerlöf, Nils Kindborg, Anders Krook, Wilhelm Laurentz, Edmund Mårtensson, Carl Pihl och Ivar Rönnbäck - står som vår Loges grundare. Ingen av dessa åtta var i detta skede - sommaren 1891 - invigda i Odd Fellow-Orden. För att vinna ökad och förjupad kännedom om Ordens verksamheten ansökte John Ericsson-klubbens ordförande - Anders Krook - om inträde i Odd Fellow-Orden genom att bli antagen som Broder i Logen nr 3 Amicitia i Malmö. De övriga sju ingav till Suveräna Storlogen i Amerika en begäran om att bli invigda i Orden och samtidigt inlämnades en petition om att få ett Fri-brev för den blivande Odd Fellow-logen John Ericsson.

Vid ett sammanträde med klubben den 4 maj 1892 förelåg ett meddelande från Suverän Storlogens ombud för Sverige - DDSS br Sven B Lycell - att fribrev och ritualer för den nya Logen - nr 4 i Sverige - John Ericsson hade anlänt från Amerika och att Suveräna Storlogen befullmäktigade DDSS av Sverige att i Stockholm instituera en Odd Fellow-loge.

Vid detta sammanträde - den 4 maj 1892 - bekräftades enhälligt det tidigare beslutet att den blivande Odd Fellow-logen nr 4 John Ericsson skulle - i likhet med Logen nr 3 Amicitia i Malmö - lyda direkt under den Suveräna Storlogen i Amerika och inte - som Logen nr 1 Scania i Malmö och Logen nr 2 Veritas i Trelleborg - under den danska Storlogen. John Ericsson-klubbens ledande män hade alltså med framsynthet redan i sina inledande åtgärder därmed förberett för ett självständigt Ordensarbete i Sverige under egen jurisdiktion.

Sedan Ordens högsta myndighet öppnat vägen för klubben John Ericsson att övergå till Logen nr 4 John Ericsson började ett intensivt förberedelsearbete inför Logebildandet och vid ett sammanträde med klubben den 6 juli 1892 beslöts att Logens högtid-

liga konstituering skulle ske 14 dagar senare, nämligen den 20 juli och att Ordenslokalerna skulle invigas dagen därpå.

Logens tillblivelse

Den 18 juli 1892 infann sig DDSS br Sven Lycell åtföljd av ett antal Odd Fellow-bröder från de två Malmö-logerna för att i den blivande Logens lokaler på Vasagatan 22 A inviga de sju petitionärerna i Odd Fellow-Orden varvid de även tilldelades de tre Logegraderna - Vänskapen, Kärleken och Sanningen. Dessa sju inlämnade tillsammans med Anders Krook - som nu avgått från Logen nr 3 Amicitia med avgångsbrev - dagen därpå en formell ansökan om fribrev för Logen nr 4 John Ericsson till DDSS br Sven Lycell. Den 20 juli 1892 skedde så den högtidliga institueringen under presidium av DDSS br Sven Lycell och med brr:na H Lundgren och Bror Berlin från Logen nr 3 Amicitia som Stormarskalkar pro tempore. Som ExÖM tjänstgjorde ExDDSS br Emil Gyllenberg - som varit med och grundat såväl Logerna nr 1 Scania och nr 3 Amecitia som Lägret nr 1 Suecia i Malmö. Närvarande var också den danska Storlogens Storsire br P Beijer.

Som Logens första ämbetsmän installerades

ÖM - Anders Krook

UM - Carl Pihl

PS - Wilhelm Laurentz

FS - Ivar Rönnbäck

SkM - Nils Kindborg

Efter Logens Instituering genomfördes en Invigningsgrad varvid ytterligare 24 bröder upptogs i Orden och i den nybildade Logen nr 4 John Ericsson, som således startade sin verksamhet med 32 bröder.

Följande dag - den 21 juli 1892 - företogs invigning av Ordenslokalerna under presidium av DDSS br Sven Lycell och med ExDDSS br Emil Gyllenberg på ExÖM-platsen.

Logelokaler sökes

Efter det att Odd Fellow-klubben John Ericsson konstituerats den 10 juli 1891 började arbetet med att söka lämpliga lokaler. En tillfällig sådan erhöles på Regeringsgatan 72 C där det första klubbsammanträdet avhölls den 2 september 1891. Den 27 januari 1892 kunde det tillsatta lokalutskottet meddela att en lämplig lokal för den blivande Logen hade förhyrts för en period om fyra år - fr o m den 1 april detta år - med adress Vasagatan 22.

Ordensverksamheten växte snabbt såväl vad beträffade medlemsantalet som antalet Odd Fellow-institutioner i början av 1890-talet vilket gjorde att de förhyrda lokalerna blev otillräckliga. Den 30 januari 1895 togs i Logen nr 4 frågan upp om en egen byggnad för Orden i Stockholm. Efter många förslag bildades av ett antal Logebröder Byggnadsaktiebolaget Union 3, vilket inköpte fastigheten n:o 17 Klara Västra Kyrkogata för att bygga ett Ordenshus. Köpet kom till stånd och efter ritningar av arkitekten P.Hallman uppfördes Ordens första hus i Stockholm, vilket invigdes i en första etapp den 1 augusti och i färdigt skick den 1 oktober 1900.

Verksamheten fortsatte att växa så, att större utrymmen och därmed nya lokaler blev ett måste. Ett nybildat byggnadsbolag - Fastighetsaktiebolaget Tre Länkar - inköpte i slutet av 1922 fastigheten Västra Trädgårdsgatan 11 A och efter omfattande ombyggnader kunde det nya och vårt nuvarande Ordenshus invigas den 21 oktober 1926 i närvaro av bl a H.M. Konungen. Mer om vårt nuvarande Ordenshus historia finns att läsa i Erik Starks krönika på sidan 42 och framåt i denna skrift.

Logen som "fadder"

Vår Loge har, som sig bör då Ordensverksamheten skulle spridas i Sverige, blivit Moderloge till ett antal Dotterloger och därur också ett antal Dotterdotterloger. Våra Dotterloger räknas till 13 stycken och dessa är:

- nr 6 Holmia - Stockholm - 27 mars 1894
- nr 7 Vestmania - Västerås - 27 oktober 1894
- nr 10 Viktor Rydberg - Stockholm - 11 december 1895
- nr 13 Gustaf Wasa - Stockholm - 11 december 1897
- nr 14 Svea - Uppsala - 5 mars 1898
- nr 20 Carl von Linné - Kalmar - 2 december 1899
- nr 24 Birger Jarl - Stockholm - 17 mars 1902
- nr 25 Orion - Västervik - 26 april 1902
- nr 28 S:t Klemens - Visby - 4 oktober 1902
- nr 41 Thomas Wildey - Stockholm - 15 april 1909
- nr 44 Sörmland - Nyköping - 26 november 1910
- nr 73 Tre Länkar - Stockholm - 29 oktober 1919

Logelivet under 100 år

Ett försök till beskrivning av Logen under 100 år byggd på "Logens historiesammanställning 1892-1982" av Eric Scharping och på intervjuer med Äldre Bröder.

Livet och verksamheten inom en Loge präglas naturligtvis av de medlemmar som för tillfället arbetar och deltar i Logearbete. Att beskriva detta "*inre Logeliv*" i vår Loge under de gångna 100 åren är en "*omöjlig uppgift*" framför allt om man vill göra det något så när objektivt, eftersom vi för de första 50 åren är hänvisade till protokoll och andra dokument, medan vi för de senare 50 åren är många som har egna upplevelser och erfarenheter.

Att de första åren i Logens historia präglas av aktivt arbete för Orden och dess etablering och utbredning är naturligt. Därav vittnar dels våra Logebröders aktivitet vad gäller bildandet av den Svenska Storlogen 1897, dels att vår Loge står som Moderloge till 10 nya Loger under de första 10 åren.

De första årtiondena präglas också av arbetet med att finna Logelokaler åt den växande Odd Fellow Orden i Stockholm. Till att börja med verkade Orden i förhyrda lokaler på Vasagatan 22 A. Så småningom förvärvades en tomt på Klara Västra Kyrkogata 17, där ett eget Ordenshus uppfördes och invigdes år 1900. Hur framsynt man än nu tyckte sig vara då, så blev detta Ordenshus snart för trångt för den snabbt växande verksamheten. Ny fastighet inköptes, nu på Västra Trädgårdsgatan 11 A, och efter omfat-

tande om- och tillbyggnadsarbeten kunde dessa Logelokaler invigas 1926.

Visst präglade dessa ärenden Logearbetet med långa diskussioner och olika viljor såväl i Logen och i utskott som Bröder emellan. Men mitt i alla dessa engagerade diskussioner ser vi tydligt i protokollen hur Logen slog vakt om vår Ordens budskap: *Att besöka de sjuka, hjälpa de nödställda, begrava de döda och uppfostra de föräldralösa.*

I de fylliga och välskrivna protokollen kan vi följa rapporter från sjukutskott och omtanken om sjuka bröder. Vi kan följa de noggrant protokollförda hjälpinsatserna till "nödställda" i form av ekonomiska bidrag till såväl Bröder som till familjer efter avlidna Bröder. Vi kan också följa de utåtriktade hjälpinsatserna såsom "*barnbeklädnadsutskottets*" arbete under 1920-talet. Vi ser också av våra tidiga fonders statuter - sid 29-30 - att hjälpverksamheten stod mycket i centrum för Logeverksamheten.

Ibland kan protokollen tyckas kärva i sin analys av hjälpbehoven, ibland mycket strikta för en nutidsbroder. Men mellan raderna finns en innerlighet och den omtanke som besjälar Odd Fellowverksamheten. Det framgår bland annat genom de fester som anordnades, framför allt julfester, för att hålla samman gemenskapen och som var till stor glädje för bl a Logens änkor. Därav vittnar de många tackbrev. Julfester till vilka änkor efter avlidna Bröder inbjuds är en tradition som än idag lever kvar.

Musiklivet i Logen

Kanske var det dessa gemensamma samkväm inom Logeverksamheten som kom att locka ett stort antal musiker och sångare till Logen. Från 1940-talet och framåt var Logen mycket lyckligt lottad vad gäller ett rikt musikliv - så lyckligt lottade att det

här är på plats att erinra om alla de musiker och sångare som på ett underbart sätt berikat våra Logekvällar och våra Gradgivingar samt vid fester framfört hela konserter.

Det började en gång i tiden då Logen begåvades med en sångkvartett bestående av sångare från Operan som uppträdde åtskilliga gånger innan det ordinarie arbetet lade hinder i vägen. Men denna upptakt ledde till att ytterligare Bröder rekryterades från Operan och Operakören och denna nyrekrytering resulterade även i att musiker från olika orkestrar kom med till Logen.

Vi kan nu se tillbaka på en tid, då vi som Logebröder hade många namnkunliga musiker, sångare, kapellmästare och arrangörer:

Bland kapellmästare och arrangörer kan nämnas namn såsom Gunnar Ahlberg, Gustav Ellmer, Georg Endres, Karl Åkerlind, Jerry Högstedt, Valter Lindbom samt slutligen vår så uppskattade broder Ragnar Dahl, denne välkunnige, allkunnige och uppoffrande konstnär.

Bland våra sångare bör nämnas från Operan Olof Strandberg, Karl Nylander, Kappers Wiberg, Georg Hansen, Tore Persson, Sven Wallskog, Stig Häll, Erik Öhlund samt vår gudabenådade Sixten Fark, som har glatt oss under åren så mycket med sin rika reportoar. Broder Sixten ville alltid skapa en bakgrund till det han sjöng till sin luta eller ackompanjerad av andra musikanter. Han gav oss mycket av sitt kunnande om Stockholm och om tiderna och situationerna då visorna skrevs och om hur människorna då hade det. Och som han gjorde det - det har varit en stor tillgång för Logen med broder Sixten som Broder.

Vänskap, Kärlek, Sanning det är vår devis

Vänskap, Kärlek, Sanning får vårt högsta pris

Bland Bröder i vår Loge får ej finnas något groll

ty Vänskap, Kärlek, Sanning är vår Loges paroll

*Vänskap, Kärlek, Sanning - det är tre små ord
men tillsammans bilda de ett lösenord
för Bröder i vår Loge från söder och från nord
blir Vänskap, Kärlek, Sanning till ett lösenord.*

*Vänskap, Kärlek, Sanning är vår Loges symbol
Vänskap, Kärlek, Sanning är vårt höga mål
ty runt omkring vår jord det flammnar som ett bål
för Vänskap, Kärlek, Sanning höja vi vår skål.*

Detta blev en hyllning till Logens 75-årsjubileum från broder Sixtens skrivarpenna.

I en lång rad av stråkmusikanter verksamma i Logen under många år kan nämnas Alfons Lindholm, John Jarl, Gösta Finnström och Gösta Lindqvist från Operan samt två medlemmar ur Kyndelskvartetten - Otto Kyndel och Tage Lundgren. Dessutom Einar Groth och, vårt ankare än idag - Alfred Pisuke, som gläder oss innerligt då han uppträder och låter oss njuta till sin välklingande violin. Broder Alfred har lagt ner mycket arbete för den konstnärliga inramningen av vårt 100-årsjubileum.

Tack vare - i Odd Fellow-sammanhang - denna musikglädje som funnits inom Logen har många icke-professionella Bröder fått delta i underhållningen. Vi minns gärna nu - efter de 100-åren - bröder såsom jubelveteranen Bernhard Hägglund, vår "lille" Giovanni Alberghini - som spelade så att både han och vi grät - Eric Höre som företrädde wienermusikerna och Lennart Andrén som så många gånger glädde oss med sin lätta musk vid pianot. Även vår Logebroder och nuvarande DDSS, br Olof Törnkvist, har visat sig vara en god pianist och vår broder Eric Scharping visade sig vara en god sångare.

Logen har också haft tillgång till mycket duktiga organister såsom Albert Lindström, Patrik Wretblad, Nils Malmberg, Hugo Holmström, Abel Westin (om vilken vi kan berätta många dråpli-

ga historier), Alf Linder, Ragnar Dahl och Gunnar Wickström (Wicke).

Vårt månadsblad

Odd Fellow-bladet John Ericsson, som det officiella namnet lyder, kom ut med sitt första nummer i februari 1955 och är nu inne på sitt 38:e år. Medlemsbladet har i allmänhet kommit ut med 10 nummer per år.

Att för en Övermästare ha ett sådant månadsblad till förfogande är en utomordentlig fördel i hans arbete. Visserligen kan han betungas med ansvaret för skriften men genom *Bladet* kan han förbereda åtskilligt, som skall hända inom Logen.

Initiativtagare till detta månadsblad var broder Fritz Söderman. En intervju med br Fritz - nu 88 år - återgavs i *Bladet* i aprilnumret 1991 och i utvalda delar lät som följer:

- "Många gånger har jag funderat över vem och vilka som låg bakom vårt medlemsblad. Jag har forskat i gamla lägg, men inte funnit något klart svar på frågan. Däremot har jag funnit att Du, broder Fritz, var en flitig medarbetare på 50-talet, så jag förmodar att Du vet en hel del om bakgrunden."

- "Jodå, jag är väl nu den enda överlevande från den tiden då medlemsbladet startades, och skall gärna berätta om bakgrunden."

Som Du vet, broder Bengt, så är vår Orden och vårt Logearbete traditionstyngt. Då jag kom med i Orden var det fortfarande svårt att få nya idéer accepterade. Och jag hade en sådan ny idé. Men jag var som sagt relativt ny i Logen och ett "oskrivet blad" i Odd Fellow-sammanhang. Därmed väntade jag mig faktiskt inget gehör för ett sådant förslag. Men jag kunde inte släppa tanken på ett medlemsblad för Logen. Jag tog kontakt med br Sten Rosell. Han

blev positiv till idén och tillsammans kontaktade vi dåvarande PS br Thor Wahlberg. Br Thor var en eldsjäl och till honom lyssnade alla. Även han mottog idén positivt och lovade framlägga förslaget för Logen. Logen beslöt så småningom i enlighet med det av br Tohr framlagda förslaget och i februari utkom ett första provnummer. Det nuvarande namnet på Bladet - Odd Fellow-bladet John Ericsson - fastställdes först till det fjärde numret och upphovsman till namnet var br Oscar Donald."

Ovanstående intervju-utdrag speglar såväl det mer strikta Logeliv som präglade Logen på den tiden som det svåra i ett forskningsarbete baserat enbart på dokument och protokoll.

En annan broder som vi - i minnenas tid - vill nämna är broder Kjell Nordström. Br Kjell insåg vilken oerhörd betydelse ett månadsblad har som kontaktorgan mellan Logen och de Bröder, som av åldersskäl eller på grund av sjukdom inte har möjlighet att besöka Logen och också Bladets betydelse för att upprätthålla förbindelserna med avlidna Bröders änkor. Broder Kjell lade ner stor möda på att finna möjligheter för att på ett ekonomiskt försvarbart sätt men med kvalitet trycka och producera detta månadsblad. Broder Kjell verkade också mycket aktivt för att detta månadsblad skulle vara aktuellt, dvs kunna komma ut en gång i månaden.

Brödragåvan

Föreningen 4:ans Brödragåva - som är det fullständiga namnet på det som i dagligt tal kallas "*Brödragåvan*" - bildades 1955 och är en från Logen fristående "*kassa*". Avsikten med denna kassa är, att ur de inlutna medlen bidra till de efterlevandes kostnader vid en Logebroders frånfälle.

Medlemmarna i föreningen värvas bland Bröder i Logen och i starten beslöt man att penninggåvan skulle utgöras av 1 000 kr och att varje medlemsbroder hade att betala till föreningen 10 kronor vid en Logebroders bortgång.

Medlemsantalet har legat och ligger kring de 100 Bröder som var målet vid starten. Idag är avgiften höjd till 20 kronor, en anmälningsavgift om 15 kronor har införts och gåvan är 1 500 kronor.

Ser man tillbaka måste man beundra broder Runo Michaelsen som, i sin egenskap av kassör i föreningen, verkligen har varit eldsjälens i Brödragåvan.

Broder Runo gick bort i januari 1968 och han hade önskat sig att broder Ingemar Andersson skulle ta hand om kassan som kassör och så blev också fallet. Broder Ingemar har sedan dess i många år förtjänstfullt och omtänksamt arbetat som föreningens kassör och allt i allo.

Även om nu inte penninggåvan är speciellt stor så finns mycket av stöd och omtanke i verksamheten, i det att föreningen söker omedelbar kontakt med de efterlevande till en bortgången Broder. Behovet av medmänsklig gemenskap och kanske hjälp med de nära förrättningarna är påtagliga i dessa stunder.

Föreningens representanter har mötts med stor tacksamhet. Denna tacksamhet skall dock återföras till alla de Bröder som under årens lopp velat vara med i föreningen genom de 37 åren, som Brödragåvan nu varit verksam. Ingen insats, hur ringa den än synes, är för liten, när behovet finns av stöd materiellt och inte minst medmänskligt.

Damklubben

John Ericssons Damklubb - JEDK - är en gammal institution inom vår Loge. Den bildades den 25 april 1934 av Emelie Johansson och kan snart fira en 60-årig tillvaro.

Sammanträdena hölls till att börja med hemma hos olika klubbmedlemmar, därefter på Maria Hushållsskola och senare i förhyrda lokaler i Ordenshuset. Genom hyreshöjningar och kostnadsökningar har Damklubben lämnat Ordenshuset och sammanträder numera i olika lokaler i Stockholm.

En stor uppgift som Damklubben har och har haft under åren är att förbereda och genomföra Basarer, som avhålls vartannat år. Dessa basarer besöks flitigt och ger ofta mycket stora överskott. Överskotten har använts såväl till hjälp för Bröder och avlidna Bröders änkor som till olika insamlingar såsom för "*Psoriasis- och MS-sjuka*", "*Vårt Sommarbarn*" och "*Blinda Barns Utveckling*".

Damklubben, som uppskattas mycket av Logen, har en god sammanhållning och vi har de bästa förhoppningar inför framtiden.

Odd Fellow-klubben Kastellet

Det finns en Odd Fellow-klubb i Vaxholm - *klubben Kastellet* - som är en utomordentligt viktig gren av vår Loge. Den institute- rades officiellt den 27 april 1957 men har egentligen funnits till ända sedan 1945.

Dess Bröder har märkligt nog ett dubbelt medlemskap i vår Orden, i det att de dels är medlemmar i Klubben Kastellet, dels i en Loge och då företrädesvis i Logen nr 4 John Ericsson.

Det ypperliga samarbetet mellan Logen och Klubben har också möjliggjort att många av Logens sammanträden har förlagts till Vaxholm. Det är numera sedan lång tid tillbaka en tradition i Logens arbete att sommarens expeditionssammanträden alltid förlägs till Vaxholm med femkamp i juni och kräftsupé i augusti.

Klubben är mycket aktiv och allt som oftast kommer reportage i John Ericsson-bladet om någon speciell aktivitet.

Logens Fonder och dess ändamål

Eilert Andrèns fond till främjandet av Logens syften med avseende såväl trivsel inom Logen som understöd till behövande

Anton Danielssons fond till fattiga barns beklädnad samt till annan välgörenhet

Makarnas Flagstads fond för julgåvor till avlidna Bröders änkor

Sven Larssons fond för understöd till behövande ålderstigna eller sjuka inom eller utom vår Orden

Erik Lundgrens och Josef Lönnqvists minne för bidrag till medlemsavgifter och dylikt

Gustaf Nordströms fond till behövande Bröder och deras anhöriga samt för annan välgörenhet

Wigert Lloyds fond till behövande Bröder och för firandet av "Äldre Bröders Afton"

samt

Leonard Gomérs och Eugén Svennerdals fond för att genom att befrämja trivseln vid invigningsgraderna hos de nyinvidga Bröderna skapa ramen för intresse för Ordens Ideal

Nils Ohlssons matrikelfond för komplettering och nytryckning av Logens matrikel

Anna-Svea och Bertil Holmströms minnesfond för behövande Systrar och Bröder i Logen nr 2 Kristina och i Logen nr 4 John Ericsson.

Logelivet idag

Logearbetet av idag präglas av aktivitet och stort intresse. Låt vara att vår Loge, liksom övriga Loger och föreningsverksamhet i allmänhet, verkar i en tid då människor har alltför liten tid över till denna typ av verksamheter. Vi har, på samma sätt som andra föreningar, märkt av tiden i en minskad rekrytering. Vår Loge omfattar idag 164 Bröder.

Vi arbetar dock mycket för såväl nyrekrytering som för Brödravård. Arbete läggs ned för att bevara och aktivera de Bröder som finns i vår krets och stor möda läggs ned på nyrekrytering. Klubbafnarna fylls med en hel del aktiviteter, många gånger i form av små föredrag av Bröderna med innehåll från Brödernas vardagsverksamhet eller från deras intressesfärer. Två gånger om året har vi en aktivitet som vänder sig till presumtiva Bröder och som innehåller en presentation av Orden och vår Loge.

Trots de hundra åren må Logen betraktas som livaktig och med framtiden för sig.

Logens namn "JOHN ERICSSON"

När vår Loge firar sitt hundraårsjubileum finner redaktionen det opportunt att i korthet eninra om och hedra den store och snillrike man, vars namn vår Loge bär, nämligen kaptenen vid Jämtlands Fältjägerregemente, John Ericsson. Br Fritz Söderman har forskat kring John Ericssons liv och leverne och presenterar resultatet med denna artikel.

Denne man, vars namn Logen nr 4 bär, John Ericsson, föddes den 31 juli 1803 och var son till, gruvfogden vid Långbanshyttans bruk utanför Filipstad i Värmland, Olof Ericsson och dennes hustru Sofia. Föräldrarna var intelligenta och allmänbildade och av dem fick de båda sönerna Nils och John ärva sin intelligens och snillrikhet.

John Ericssons liv kan sammanfattas i tre kapitel; nämligen hans liv i Sverige, i England och i Amerika. Medan barnen ännu var små flyttade familjen till Forsvik utanför Karlsborg i Västergötland. Olof Ericsson hade fått en chefspost vid byggandet av Göta kanal. Pojkarna fick här tillstånd att använda kanalbolagets ritkontor. Vid nio års ålder kunde därför John göra en tämligen korrekt ritning och han hade då kännedom om och färdigheter i begagnandet av ritinstrumenten. Genom att ständigt öva sig vid ritbordet blev John med tiden så skicklig, att få hade hans like. Som 14-åring anförtröddes han sysslan som nivellör i Rotekiln nära

Töreboda. 600 man, ur ett indelt regemente, arbetade där efter hans stakningar och mätningar.

Knappt 17 år gammal lämnade John Ericsson sitt arbete vid kanalbygget för att resa till Östersund. Samtalet med von Platen vid uppsägningen blev dramatiskt. von Platen vädjade till John att stanna, men tyvärr... Till slut tappade von Platen tålamodet. "*Då kan Du dra för fandan i våld!*", var det avskedsord John Ericsson fick, då han lämnade rummet.

Den 17 juli 1820 inskrevs John Ericsson som fanjunkare vid Jämtlands Fältjägare och den 5 november 1821 fick han sin fänrikfullmakt. Något senare, när han avlagt sin lantmäterieexamen, utnämndes han till löjtnant.

John Ericsson såg mycket bra ut och han var en artig och sällskaplig kavaljer för damerna. Han fäste sig emellertid inte vid någon av dem. När han kom till *Side*, kapten J.G. Lillieskölds boställe i Oviken, mötte han dock sitt öde. Under sina lantmäteriförrättningar brukade han tidvis bo här. Kapten Lillieskölds yngsta dotter, Carolina, och John blev därvid djupt förälskade i varandra. Men Johns frieri fick av kapten Lilliesköld det bryska svaret: "*Aldrig ger jag min dotter till en ofrälse och till en man utan framtid!*" Vidare besök på *Side* förbjöds och inte ens brev fick förekomma. Carolina fick dock en son, som John Ericsson var pappa till(!). Hon gifte sig 12 år senare med professor Carl Johan Schlyter i Uppsala.

John Ericsson lämnade nu Östersund för att slå sig ner i England. Här väntade honom emellertid stora svårigheter. Hans i Sverige uppfunna varmluftsmaskin måste grundligt omarbetas för att kunna patenteras, och penningbristen var konstant. När han lämnade Sverige hade han fått ett års tjänstledighet från regementet i Östersund och nu hade han varit i England längre en så. Militärt sett betraktades han som desertör. Han lade skyndsamt in en avskedsansökan, vilken Karl XIV i nåder beviljade och

samtidigt tilldelades John Ericsson *Captens namn, heder och värdighet*. Under hela sitt fortsatta liv bar Jihn sedan med stolthet titeln "*Captain*". Nu kunde John Ericsson ett tag arbeta i lugn och ro. Han uppfann propellern, som apterades på alla nybyggda båtar, och han uppfann en ångpanna till en 10 hästars ångmaskin samt en ångspruta, som emellertid refuserades av engelsmännen. "*Sprutan är kanske bra*", sade man, "*men så mycket vatten som den gör av med, finns inte i hela London och, vad skall våra brandmän leva av, om staden köper sprutan? Och*", sade man, "*allt det vatten, som sprutan slungar ut, måste ju förorsaka dimma, och sådan har gudås nog av ändå.*" Berlin blev därför den första huvudstaden i världen, som använde sig av John Ericssons ångspruta.

1829 ägde tävlingen mellan George Stephansons lokomotiv "*Rocket*" och Ericssons "*Novelty*" rum. Ericssons lokomotiv visade sig före tävlingen vara snabbare än Stephansons, men under tävlingen stannade Ericssons lokomotiv på grund av ett maskinfel. Prissumman om 9 000 kr gick därför till Stephanson.

John Ericssons skulder växer här i England ideligen och uppgår nu till 265 000 kr. Då han inte kan betala, sätts han i så kallat gäldfängelse, där han får sitta ett helt år. Det var första gången. En andra gång blir det en månads fängelse.

1836 gifter sig John Ericsson med en mörkögd, yppig skönhet vid namn Amelia Bryam. Äktenskapet blev emellertid inte lyckligt och det var anledningen till att han, efter 13 år i England, ensam reste till Amerika. Han hade inte tid med familj. Han säger själv, att han inte var "*fitted for a domestic life*". Den 1 november lämnade John Ericsson för gott England.

I London hade John Ericsson blivit bekant med en amerikansk officer, kapten Robert F. Stockton, och de hade haft några affärer ihop. Ericsson fick emellertid den uppfattningen att Stockton inte var att lita på, och den uppfattningen fick han senare bekräftad.

Stockton var egentligen en riktig skojare. I Amerika tog Stockton kontakt med John Ericsson och föreslog ett fortsatt samarbete. Då Stockton var rik och hade nära kontakter med regeringen och presidenten, accepterade Ericsson motvilligt förslaget, som närmast gick ut på att bygga en fregatt. Den 1 september 1841 erhöll Stockton orden att bygga den nya fregatten, som fick namnet "*Princeton*". Den försågs med två kanoner, en smidd och konstruerad av John Ericsson, och en gjuten, konstruerad av Stockton. Till fregattens tredje lusttur hade Stockton inbjudit framstående politiker, vetenskapsmän, officerare etc med damer. John Ericsson var dock inte inbjuden, varken till de tidigare eller denna lusttur. Efter en festlig måltid ombord kom en förfrågan om man inte en sista gång kunde få höra kanonerna spela. Stockton avfyrade då sin kanon, som sprängdes i bitar och dödade sex personer, bl a utrikesministern, sjöministern samt tre höga officerare. Stockton sköt, som den skojare han var, över skulden på John Ericsson, som kallades till Washington för att avge en förklaring. Han avböjde dock och menade att Stockton själv borde svara för sig och sin kanon. John Ericsson skickade en räkning för sitt arbete med "*Princeton*". Denna remitterades till Stockton för yttrande. Denne föreslog att räkningen inte skulle betalas eftersom det var han och inte John Ericsson som hade konstruerat fregatten. Räkningen blev sålunda inte betald, varför USA rätterligen är skyldig John Ericssons stärbhus 15 080 dollar jämte 150 års ränta!

Det amerikanska inbördeskriget och duellen mellan Merrimac och Monitor

Sydstaterna intog redan i inbördeskrigets inledning Nordstaternas viktiga örlogshamn Gosport, strax söder om Hampton Roads vid Chesapeakevikens mynning, där en stor del av Nordstaternas flotta var förlagd. Innan fienden kom, hade inte mindre än tio av Nordstaternas krigsskepp på kommandantens befallning

sänkts jämte krigsmaterial av olika slag. Dessa skepp skulle ha behärskat hela Oceankusten. I Sydstaterna fruktade man den blockad av hamnarna, som president Lincoln proklamerat. Inga varor, framför allt inte bomullen, kunde då exporteras och all hjälp utifrån skulle bli omöjliggjord. Sjöministern Stephan Mallory hade detta klart för sig och han förstod, att om han bara hade ett enda järnklätt fartyg, skulle han med detta kunna hålla Nordstaternas träfregatter stången. Dag och natt arbetade nu tusentals män för att göra vraket av krigsfregatten Virginia stridsdugligt och efter 100 dagar var hon färdig för strid. Hon var nu helt klätt i järn, försedd med tio kanoner och fick det nya namnet *Merrimac*.

I Nordstaterna var man väl informerad om vad som pågick i Sydstaterna och det gällde nu att komma med motåtgärder. Efter hårda förhandlingar fick så John Ericsson order om att bygga ett skepp som kallades *Monitor*. Men båten måste också vara färdig på 100 dagar. Och så blev också fallet.

Lördagen den 8 mars 1862 besegrade Merrimac korvetten Cumberland och fregatten Congress i en sjöstrid. Merrimac drog sig sedan tillbaka, då tidvattnet började sjunka. Vid nio-tiden samma kväll kom Monitor inseglande efter en stormig resa från New York och lade sig långsides med fregatten Minesota. Söndagen den 9 mars blev lika vacker som föregående dag. Alla tusentals åskådare fick nu på morgonen se Merrimac på väg mot sitt mål - Minesota. Merrimac gick långsamt fram mot fregatten och sände iväg en granat på 75 kg mot det försvarslösa fartyget. Då blev det fart på Monitor. Hon sköt sitt första skott mot Merrimac, som träffade hårt. I början av striden tycktes det stå klart för åskådarna, att utgången bara kunde bli en - om inte annat borde Merrimac enbart genom sin tyngd kunna krossa; den John Ericssonbyggda Monitor. Vad som egentligen hände bakom den rökridå som omgav de båda kämpande skeppen, såg man inte mycket av. Men så äntligen driver vinden bort de skymmande rökdimmorna, och vad man då får se är något alldeles otroligt! Man ser Merri-

mac långsamt ånga ut från Hampton Roads i som det syntes nästan sjunkande tillstånd. Monitor ligger lugnt kvar vid sidan av Minnesota.

Efter denna triumf blev John Ericsson hela Nordstaternas hjälte och fyra miljoner slavar i Sydstaterna jublade över denna för dem så viktiga seger. Nu följde också beställningar på Monitor. Spanien beställde 30 stycken, Nordstaterna ett tiotal och även i Sverige byggdes fyra stycken. Enligt John Ericsson själv, hade det intill 1864 byggts närmare 100 "Monitorer" i Amerika. Den ursprungliga Monitor blev inte gammal. Ungefär ett år efter den stora segern över Merrimac sjönk den i oceanens vågor. En besättningsman slarvade med en lucka. Vågorna slog över båten som vattenfylldes och sjönk.

Kapten John Ericsson ägnade sedan större delen av sitt återstående levnad åt två ting; solen och destroyern/torpedbåten. Varje solig dag tillbringade han på taket av sitt hus, sysselsatt med att göra observationer och mätningar av solens strålvärme. Dess emellan skissade han på sin torpedbåt.

John Ericsson dog vid 86 års ålder 1889. Hans stoft fördes under stora hedersbetygelser till Sverige med kryssaren Baltimore, som ankrade upp i Nybroviken. Mottagandet i hemlandet blev fantastiskt. I procession fördes stoftet från Nybroplan till Centralstationen för vidare transport till Filipstad, där nu kistan vilar i ett vackert mausoleum.

Det kan tilläggas, att Johns broder Nils ägnade sig åt att bygga järnvägar. Han adlades till baron, men han behöll namnet Ericsson med endast ett "s" som adligt släktnamn. Slakten dog dock ut då Nils Ericsons son Carl dog.

John Ericssons son Hjalmar Elworth blev väg- och järnvägsbyggare och slutade som överdirektör vid Statens Järnvägar. Han träffade sin far först vid 52 års ålder under ett besök i Amerika.

John Ericsson själv fick under sin levnad många hedersutmärkelser. Han utnämndes bl a till hedersdoktor vid Lunds universitet. Spanien förlänade John Ericsson kommendörskorset av den gamla Isabella Catolicaorden varmed följde adlig värdighet samt rättighet för honom att tituleras "Excellens".

Utdrag ur tidningsartiklar från 1890

I vår forskariver inför jubiléet har vi fått tillgång till utdrag ur tidningsartiklar från tiden då stoftet efter vår store landsman överfördes till hemlandet. Här följer några av dessa:

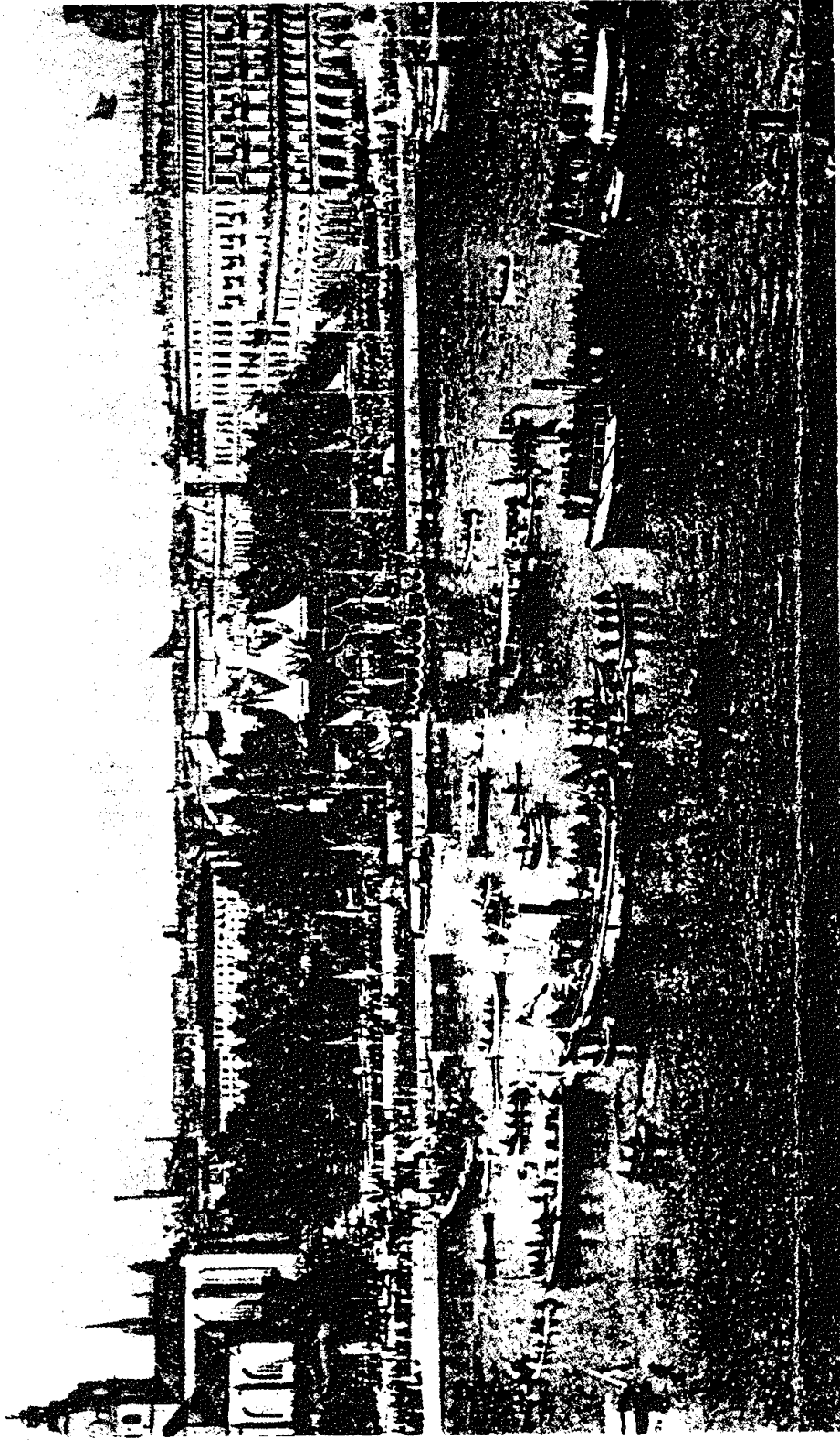
New York, 22 augusti

Departementet har bestämt lördags eftermiddagen den 23 augusti såsom den tid, då aflidne kapten John Ericssons jordiska lemningar skola föras ombord på Förenta Staternas skepp Baltimore för transport till den aflidnes fädernesland. Det är i enlighet med den högsta ärebetygelse Förenta Staterna genom sin flotta kan betala den sista skulden åt minnet af den store uppfinnaren.

Ur den amerikanske ministern Mr Thomas' tal vid överlämnandet:

"..och då jag nu fullgör min plikt, att till Sveriges land och folk öfverlemna det dyra stoftet, sker det med djup vörtnad. Ty väl känner jag, med hvilken kraft den arm, som nu hvilar kall och orörlig i dödens omhölje, har kämpat för Amerika och menskligheten. Vid en kritisk tidpunkt i Förenta Staternas historia, blef det John Ericsson förunnadt, att genom sitt snilles skapelse, på det härli-gaste sätt tjena sitt nya fosterland och rädda det från en öfverhängande fara. Också är republiken icke otacksam. Liksom Agippina med öm omsorg till Rom hemförde sin älskade Germanici aska, så hitför nu Amerika med kärlek och hedersbevisning John Ericssons jordiska kvarlevor, för att i det land, der hans vagga stod, också må gifva honom den sista vilostaden. Ericssons stoft återlemna vi således till Eder, men hans minne älska vi att hos oss bevara i helgad åminnelse - eller rättare, vi skola vårda det gemensamt med Eder - och hela världen.

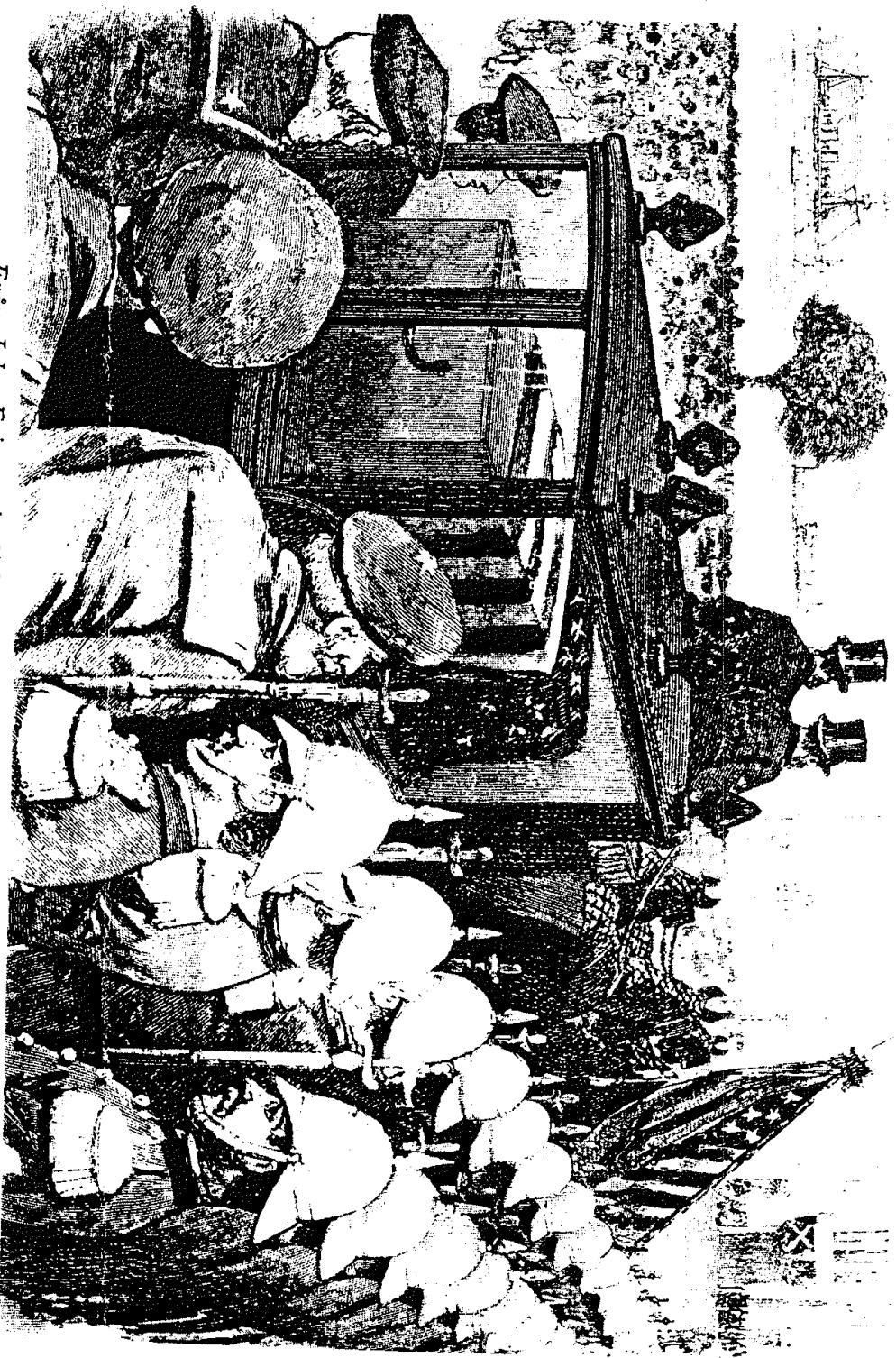
Hemlandet välkomnar sin store son.

John Ericssons stoft landsättes i Stockholm.

Cl. Adelsköld foto.

John Ericssons stoft till fosterjorden.

*Från John Ericsson-festligheterna i New-York den 23 Augusti 1889.
Likprocessionens ankomst till Battery Place: »Baltimore» och »Nantuchets» å reddan.
Efter amerikansk teckning.*

Ankomsten till Stockholm

Det amerikanska örlogsfartyget Baltimore med John Ericssons stoft ombord har i dag, den 12 September kl. 6.45 e.m. anländt och ankrat på Stockholms ström.

Sorgetåget i Stockholm

i söndags åskådades af hundra tusen menniskor. Under kanonernas åskor hemtades liket kl 2 e.m. på Baltimore. Under militärhonnör och trumhvirflar öfverlemnades liket kl 1.45 af kapten Schley med ett kort tal på engelska, till amerikanske ministern i Stockholm. Mr Thomas svarade på engelska. Hedersvakten af Svea lifgarde gjorde honnör och under sorgemusik fördes kistan af flottans matrosar upp på den ståtliga katafalken, som var rest å Karl XIII:s torg. En väldig kör sjöng nu: *"Ej med klagan skall ditt minne firas"*. Derefter sjöngs: *"Jag vet ett land"*, mäktigt gripande. Så framträdde he Hugo Tigerskiöld och uppläste af honom författade verser. Derpå började klockringning i hufvudstadens kyrkor - en malmkör af mäktiga stämmor. Det högtidliga taget sätter sig i rörelse. Först kommer en afdelning av vårt ståtliga Lifgarde till häst i sina vackra, lysande uniformer. Så kommer den blomsterhöljda likvagnen med sin dyrbara börda, efterföljd af en vagn, prydd med kransar och blommor. Deretter ordnar sig processionen. Först konungens representant, kronprinsens representant, Förenta Staternas minister och chefen å Baltimore kapten Schley, officerarna å Baltimore, den aflidnes anförvänder, deputationer, högre ämbetsmän, Stockholms stadsfullmäktige, föreningar m. fl. Processionen afgick till centralstationen. Öfverallt tusentals menniskor.

Sorgetåget genom landet

Extratåget som för John Ericssons stoft till fädernesbygden bestod af sex första klassens vagnar och mellan dem - tre på hvardera sidan - den ståtliga, i svart sammet med silfverbroderier och tofsar smakfullt dekorerade öppna likvagnen. Liktåget mottogs vid alla stationer af högtidsklädda menniskoskaror...

I Filipstad

John Ericssons sista hvilorum är beläget på högsta punkten af Filipstads nya kyrkogård med en hänförande utsigt öfver staden i vester, sjön Dagslösen i söder, skogsklädda bergshöjder i norr och öster. I nordost synes barndomshemmet Långbanhyttan. Öfver platsen der grafkammaren skall muras, är rest ett imponerande grafkapell i grekisk tempelstil af granris och blommor.

ODD FELLOW-HUSET I STOCKHOLM

Vår Ordensbroder, arkitekt SAR, Ex förste deputerad Storsire Erik Stark, invigd i vår Orden i Logen nr 13 Gustaf Wasa den 19 mars 1943 har i alla tider intresserat sig för Stockholms byggnader och stadsplanering. Br Erik har glatt oss många gånger i Logen nr 4 John Ericsson genom att delge oss Stockholmshistoria ur byggnadsynpunkter. Vad var mer naturligt inför vårt jubileum än att be br Erik att berätta något om vårt nuvarande Ordenshus. Det blev en kavalkad inte bara om huset utan - som alltid - en kombination av människornas villkor och byggnadernas utformning.

Historien om ett hus - om man nu skall försöka sig på att skriva en sådan - är lika mycket en historia om de människor som byggde och verkade i huset. Det är inte meningsfullt att endast beskriva vårt Ordenshus som det ser ut idag - det kan var och en själv iaktta och bedöma. Det intressanta är att sätta in huset i ett vidgat perspektiv och att därmed söka ett historiskt, tekniskt och ekonomiskt sammanhang.

Stockholm under 1500-talet

Stockholm gick sent ur medeltiden. Vi räknar historiskt den Nya tiden från Gustaf Wasas trontillträde och det är berätti-

gat såväl politiskt som riksekonomiskt. Stadsorganisationen och byggnadstekniken var dock av medeltida typ ända fram till början av 1600-talet. Staden - dvs det vi idag kallar Gamla Stan - var trång, överbefolkad och ytterst osund. Stadsprivilegier, handelsmonopol och skråväsende höll människor och deras verksamhet inom snäva gränser.

Trängseln i Stockholm tvingade så småningom ut bebyggelsen på Norra och Södra Malmen men det blev mest fattigt folk och avdankade krigsmän som kom att bo här i vad som beskrivs som "*usla kojor*".

Vid krigshot - bland annat från Danmark - lät Gustaf Wasa i försvarssyfte bränna ned all bebyggelse på Malmarna. Vid ett tillfälle ville han bränna ner Klara Kloster - som fanns kvar även en tid efter reformationen - men det fick dock stå kvar. Gamla Jakobs kyrka var då redan en ruin med endast en gavel kvar. Grunden finns under nuvarande Arsenalsgatan.

Norra Malmen dominerades av Brunkebergsåsen med Vårdtornet på toppen. Åsen gick nästan ända ner till Norrström. Ingen bebyggelse i övrigt fanns utan åsen betrakades som "vildmark" med endast några gångstigar. Den var mycket högre än idag - nära nog i nivå med nuvarande Riksbankens tak.

Stockholm under 1600-talet

1 500-talet hade inneburit utveckling såväl politiskt som ekonomiskt. Kungamakten hade genom Gustaf Wasa utvecklats till en rikshushållning efter renässansmodell av Erik XIV och Johan III. Staden blev nu så trång att verksamheter "flyttade ut" på Malmarna.

Norrmalm - Norra Förstaden - fick år 1602 en särställning i staden med bl a egen Rådstuga, Riksdagsfullmäktige samt eget Vapen och Sigill. Gustaf II Adolf gav också år 1616 löfte om "fulla" stadsprivilegier och sådana var färdiga 1624 med rätt att uppbära skatt, sak- och tomtören - men privilegiebrevet utfärdades aldrig. Troligen gav det "det stora kriget" kungen annat att tänka på. År 1635 anslöts Norra Förstaden med "Stockholm" - dvs själva Stadsholmen. Den nyblivna stadsdelen fick dock utse en av de två borgmästarna och två rådmän till Stadens Råd.

1634 års Regeringsform

Dåvarande Sverige hade aldrig haft en huvudstad. Landet styrdes av Konungen och hans kansli som flyttade mellan de kungliga slotten. Gustaf II Adolf:s död medförde att en förmyndarregering under Axel Oxenstierna bildades och verkade till dess att Drottning Kristina kröntes.

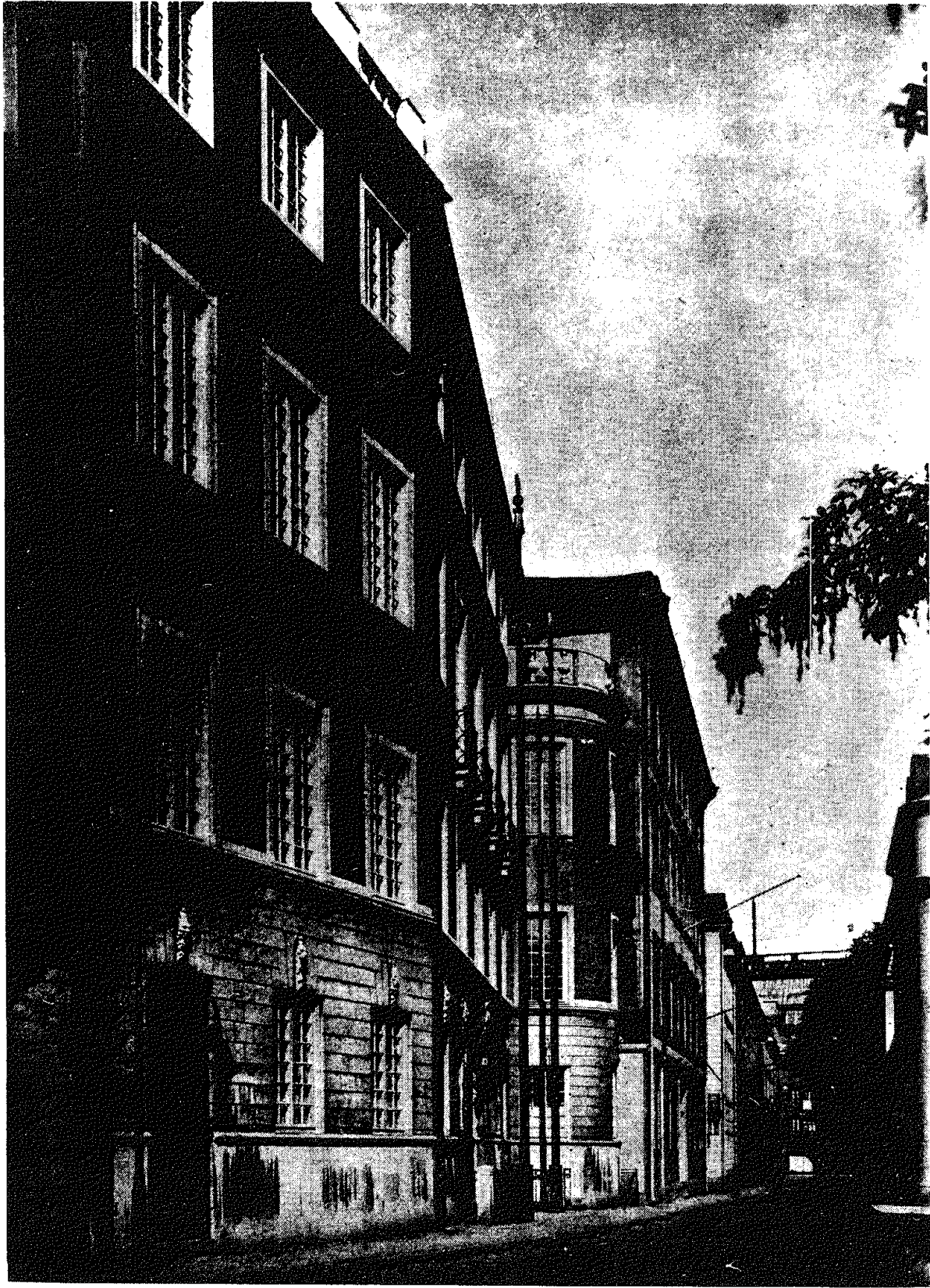
Staden hade redan år 1625 drabbats av en katastrof då hela Mälarsidan av staden - dvs den del som fanns vid nuvarande Stora och Lilla Nygatan och Munkbrogatan - brann ner. Riksamiralen Claes Flemming (1592-1644) - som blev Stockholms förste Överståthållare år 1634 - fick i uppdrag att planlägga inte bara det brandhärjade området på Stadsholmen utan också såväl Norra som Södra Malmen. Brunkebergsåsen på Norra Malmen och den bergiga "Åsön" - den Södra Malmen utgjorde "naturliga" hinder för en "rutplan" av renässansmodell med raka gator och rektangulära kvarter, men principen stadfästes. Norrmalm fick dock då sina "huvudgator"; Regeringsgatan och Drottninggatan som lades ut på 1630-talet. Regeringsformen bestämde också att byggnaderna skulle uppföras i sten och att gatorna skulle ha "beläggning" - ett påbud som endast fick begränsad åttlydnad.

Genom Regeringsformen centraliserades rikets förvaltning till Stockholm som de facto blev huvudstad. Rikets högsta ämbeten - de fem riksråden - var förbehållna högadeln men även övriga ledande ämbeten besattes av adelsmän. Adeln bodde vid denna tid i sina slott ute i landet och hade där sin försörjning. Genom Regeringsformen blev de nu tvungna att flytta till huvudstaden för att - i varje fall under del av året - bo där i sin ämbetsutövning. Dessa förhållanden ledde till att ett stort antal byggnader - "adelspalats" - uppfördes i Stockholm under perioden 1638 - 1690.

Stockholms Odd Fellow-hus förhistoria

Tomten - nuvarande nr 17 i kvarteret Jakob större - omnämns 1597. Ägare då var Johan Danitz följd av Hinrik van Hofven. Den omfattade nuvarande Västra Trädgårdsgatan 11 A och B och gick troligen ända fram till Regeringsgatan. Tomten kom år 1630 i släkten Banér:s ägo. Jakobs kyrka hade då börjat grundläggas. Den nuvarande "Odd Fellow-tomten" började bebyggas år 1638. Det anges i skrifterna att detta skedde genom Svante Banér av Djursholm. Denna hade dock dött av pest i Riga redan 1628 varför bygget måste ha genomförts av hans hustru - den "barska" - Ebba Grip och möjligen av sonen Svante. Bebyggelsen omfattade då, dels nuvarande Ordens-tomten, dels hörntomten mot Kocksgränd. Infartspoten till tomten finns kvar mot Kocksgränd. Det kan noteras att byggnaderna uppfördes innan den "Flemmingska" stadsplanen antogs år 1640. Gatufasaden kunde därför läggas "snett" mot Västra Trädgårdsgatan medan hörnhusets fasad ligger utefter gatan.

Detta kan skönjas på bilden på nästa sida - en bild hämtad ur boken *Odd Fellows i Sverige - Jubileumsverk 1895-1945*.

Exteriör av Odd Fellow-byggnaden

1638 års byggnad

Vi vet inte mycket om husets dåvarande utseende. I plan omfattade "Ordenshuset" den mot gatan sneda linjen med en port i mitten. Huset hade tre våningar och "husdjupet" var det nuvarande. Det finns några "stick" - bl a i *Svecian* - som antyder husets form.

Efter Ebba Grip:s död övergick ägandet till Överstallmästaren och Riksrådet Svante Banér och sedan till hans änka - Margareta Pedersdotter Sparre. Bränder var vanliga i Stockholm. I kvarteren krig "Ordens-huset" rasade sådana 1654, 1686 och vid den stora katastrofen 1723 - då tornet på Jakobs kyrka brann ner till kyrkvalven. Kyrkklockorna smälte, metallen rann ned men kunde tillvaratagas och därav göts de nuvarande klockorna. "Ordenshuset" skadades också allvarligt vid denna brand.

Under 1700-talet - ovisst när - sammanbyggdes "Ordenshuset" med nuvarande Handelskammarens hus. Huset övergick till den Piperska släkten. 1790 dog dåvarande ägaren till "Ordens-tomten" - Karl Gustaf Piper - och tomten delades i Västra Trädgårdsgatan 11 A - som tillföll sonen Karl Klas Piper - och 11 B - som tillföll sonen Erik Piper. Vid Karl Klas Piper:s död 1850 tillföll nr 11 A dottern. änkegrevinnan Amelie Brahe, född Piper, vilken bodde där till sin död 1886. Fastigheten - Västra Trädgårdsgatan 11 A - ägdes sedan av släkten Brahe fram till 1899.

Stockholm på 1800-talet

Stockholm var ända fram till mitten av 1800-talet en liten stad - fortfarande trångbodd och ohälsosam. Riddarfjärden skil-

dras som "ett stinkande träsk" med avfall från slakterier och garverier. Vid Stadsholmen fanns latrinpråmar s k "flugmöten". Barnadödligheten var förfärande. Folkmängden ökade endast genom inflyttning. 1856 hade Stockholm cirka 100 000 invånare. Staden började växa av flera skäl. Här några: Livsmedel kunde transporteras med ångbåt och järnväg. Södra Stationen invigdes 1860, sammanbindningen mellan Södra och Norra stationerna blev klar 1863. Vatten och avlopp infördes 1861 men ända fram till seklets slut togs vatten i Brunkebergspumpen som ansågs hälsosammare än Stadens vattenledningar. Gatubelysning med gas kom 1854. Gatubeläggningen var länge bristfällig - i allmänhet bestående av kullerstenar som sluttade mot gatans mitt. År 1860 fanns gångbanor endast vid nedre delen av Västra Trädgårdsgatan. F.U. Wrangels mormor - Friherrinnan Ulla Sprengtporten (gift 1825) - satte aldrig sin fot på Stockholms gator. Man åkte ekipage från port till port.

Wrangel berättar i *Stockholmiana del V* en mängd minnen från adelshuset vid Västra Trädgårdsgatan och speciellt från nr 11 A. Här må nämnas Kabinettskammarherre Fritz Piper - en "grand seigneur" som t.o.m tackat nej till Serafimerorden. Wrangel berättar: Efter de stora "*Piperska middagarna*" samlades herrarna i rökrummet - troligen nuvarande Bäckströmska salongen. Damerne hade då dragit sig tillbaka med sina syarbeten - troligen i nuvarande Storlogekanaliet. När tiden var inne för "*hämtning*" och greve Piper tittade på klockan och reste sig, så reste sig alla de närvarande i vördnad, även de "*Blå Banden*" - Serafimerriddarna.

"Odd Fellow-husets" vidare öden

Vid sekelslutet beslöt greve Magnus Brahe att bygga om "Ordenshuset" och anlät arkitekten Johan Fredrik Lilljekvist (1863-1932) - slottsarkitekt för Gripsholms slott. Ombyggnaden omfattade i huvudsak gatuhuset men också modernisering av

gårdshusen med stall. Magnus Brahe genomförde dock inte själv dessa arbeten utan sålde fastigheten 1899 till grosshandlaren Johan Artur Bäckström (1861-1941) - löjtnanten på Julita - som genomförde ombyggnaden. En notis i *Ny Illustrerad Tidning* omtalar att ett ras inträffade under arbetet på "detta mycket gamla hus" varvid två arbetare omkom.

Av den Lilljekvistska ombyggnaden finns idag kvar bottenvåningens fasad och entréporten samt av inredningarna i huvudsak Bäckströmska salongen, Biblioteket, Kungarummet och Storsirens rum.

Nästa ombyggnad skedde 1911 - då med arkitekten och professorn - Isak Gustaf Clason (1856-1930) - men denna ombyggnad infattade till största delen en modernisering av husen. Bäckström sålde fastigheten år 1923 och köpare var Odd Fellow-Orden - egentligen Fastighetsaktiebolaget Tre Länkar. Köpesumman var 750 000 kronor - i den tidens mynt en betydande summa.

Det nuvarande Ordenshuset

Huset skulle nu anpassas till den nya verksamheten. Arkitekt var den kände - sedemera slottsarkitekten för Strömsholm - Knut Nordenskjöld (1882-1950). Gatuhuset ombyggdes och påbyggdes. Fasaden fick sitt nuvarande utseende. Alla gårdshus revs och gårdsflygeln med klubb- och Ordenssalar nybyggdes. I gatuhusets nyinredda vindsvåning inrymdes Ordenskansliet. I övrigt inreddes våningarna till kontor. Bäckströmska salongen med de två angränsade rummen fick vara kvar från 1899 års ombyggnad. Nordenskjöld hade den klassiska arkitektutbildningen (1902-06) och det var naturligt att lokalerna utformades i 1920-talets nyklassicism och klara rumssammanhang. Typiska är formerna i Stora Logesalen med sina slanka stålkolonner med kapitäl och taklistens profilering.

Stora Matsalen fick inte den rika stuckornamentik på väggarna som Nordenskjölds ritningar utvisar - vilket måste beklagas. Rummet hade fått bättre proportioner och blivit en verklig Bankettsal om ritningarnas intentioner fullföljts.

Inte heller Mellansalens tak fick avsedd form. Ritningarna utvisar pelare eller kolonner och sänkt tak över sidoplatserna i likhet med Stora Logesalen. Mellansalen fick överta inredningarna från det tidigare Ordenshuset i Klara. Ämbetsplatserna - främst för Övermästare och Undermästare - med väggfält är de från sekelskiftet liksom bänkinredningen.

Lilla Logesalen fick antependier och baldakiner från den äldre Stora Logesalen. Dessa äldre inredningsdetaljer är i typisk och högklassig Jugendutformning.

Ordenshuset idag

Efter Ordenshusets invigning den 21 oktober 1926 har endast få ändringar skett. Den enda större förändringen gjordes i Stora Salen och denna skedde i två avseenden. Den första var att anordningar vidtogs på 1930-talet då scenisk framställning möjliggjordes i Logesalen. I några Loger - däribland min egen nr 13 - började den dramatiska delen av gradgivningarna att utvecklas från de äldre föreskrifterna om "högtidlig deklamation" till mer av skådespel. Bakre delen av Logesalen försågs med ridå och kulisser i mycket vacker utformning av konstnären Philippe de Pougemonts (Loge nr 13).

Den andra ändringen kom genom att en Ordensbroder såsom brandkapten dömde ut Salens välvda stjärnhimmel av trä som brandfarlig. Ny stjärnhimmel anordnades i brandsäker gipskonstruktion och i samband därmed ändrades taket över Undermästarplatsen. De sceniska anordningarna - som tidigare varit tämli-

gen provisoriska - blev därmed permanentade. Tyvärr fullföljdes inte möjligheten att underlätta scenväxlingarna och därmed minska förslitningen genom att göra sättstycken och kulisser hissbara. Utrymme i höjdded finns alltfört!!! Arkitekt för dessa förändringar var Sven-Axel Birgestad.

Slutord

Inledningen antydde ju den i och för sig självklara - men föga studerade - ömsesidiga påverkan människa-byggnader och byggnader-människa. Odd Fellow-husets i Stockholm historia är ouplösligt förenad med de stora adelssläkternas historia och därmed med stora förändringar i svenskt samhällsliv; politiskt, ekonomiskt och kulturellt. Vi Odd Fellows är väl medvetna - eller borde vara det - om att vi formats inte bara av våra ritualer utan också av våra Ordensbyggnader. Det finns mycket att utreda och att redovisa om Stockholms Odd Fellow-hus - detta hus som rymmer många minnen, tidsepoker och skeenden - inte minst efter dess invigning men det får bli en annan historia.

Avslutningsord

Som sagt - kära Bröder och läsare - detta har varit en kort - i många stycken kanske alltför kort - sammanställning av några axplock kring Odd Fellow Orden i allmänhet och Logen nr 4 John Ericsson i synnerhet.

Det är dock vår förhoppning, att denna skrift kan vara en bakskurs om Ordens och Logens historia, men också vår önskan om att skriften skall kunna inspirera en eller annan Broder att ytterligare förkovra sig om vårt ursprung, våra ritualer och vårt Logeliv.

Lycka till, säger vi avslutningsvis, till såväl sökande Bröder som till Logen nr 4 John Ericssons framtid.

Redaktionen